

IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH V KRANJU PRED LETOM 1959

SEPTEMBER 2017

"Ne učimo se za šolo, marveč za življenje" Seneka

»Iz dobre šole rastejo boljši časi, iz slabe pa slabši. Časi so taki, kakršni so ljudje. Boljših ljudi pa ne bo, dokler ne bo bolje vzgojenih otrok.« (Drobtinice, 1863)

*Besedila udeležencev ŠK IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH V
KRANJU PRED LETOM 1959 so objavljena brez poseganja v
avtorsko delo. Fotografsko in arhivsko gradivo, ki je vključeno v
publikacijo je pridobljeno iz arhiva Ljudske univerze Kranj.*

ŠTUDIJSKI KROŽEK

*IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH V
KRANJU PRED LETOM 1959*

Metka ČAVLOVIČ

Rebecca Anastasia DOBNIKAR

Renata DOBNIKAR

Helena GOMBOC

Jožica KUKOVIČ

Rudolf OBU

Cirila RESMAN

Janko ZUPAN

Mentorica ŠK: Mateja Šmid, prof.

NEDELJSKE ŠOLE IN LJUDSKE ŠOLE

Prve izpričane oblike izobraževanja na slovenskem segajo v čas pokristjanjevanja in priključitve slovenskega narodnega ozemlja v zahodnoevropski krščanski svet. Večinoma so seveda bile verske narave.

*Vse do 19. stoletja je bilo najpomembnejše izobraževanje duhovnikov, ki so s svojim delom med vsemi sloji najbolj vplivali na splošno ljudsko kulturo. Vse do časa Marije Terezije pa šole oz. izobraževalne ustanove v pravem pomenu besede, ni bilo. Splošna šolska obveznost je bila na slovenskem ozemlju prvič uvedena s terezijanskim osnovnošolskim zakonom. Veljala je za vse otroke od 6. do 12. leta, ne glede na starost in spol. Zakon je uvajal tudi ponavljalne **nedeljske šole**, ki so bile namenjene tistim, ki so že končali obvezno šolanje.*

1869 je v veljavo stopil nov osnovnošolski zakon, ki je uzakonil osemletno šolsko obveznost. Uvedena sta bila tudi dva tipa ljudskih šol: občna ljudska šola in meščanska šola. Trajale so tri leta, učenci pa so dobili strokovno izobrazbo obrtne, trgovske in kmetijske smeri.

Knjige za ljudske šole:

file:///C:/Users/renata.dobnikar/Downloads/Knjige_URN_NBN_SI_DOC-5FK5WC34.pdf

Šolske stvari

file:///C:/Users/renata.dobnikar/Downloads/olske_URN_NBN_SI_doc-2VUR3X4D.pdf

O slovenski ljudski šoli

file:///C:/Users/renata.dobnikar/Downloads/Nae_URN_NBN_SI_DOC-4G7GJ9JR.pdf

KRANJSKA ČITALNICA

Čitalniško gibanje se je na Slovenskem pričelo v letu 1861. Naj več čitalnic je nastalo do leta 1870. Sprva so čitalnice nastajale zlasti v mestih in trgih. V njih se je zbiralo domače meščanstvo in narodno zavedna inteligenca. Kasneje so jih začeli ustanavljati tudi na podeželju in vanje so se začeli vključevati tudi kmetje. Na Kranjskem je v tistem času delovalo 12 čitalnic.

V čitalnicah se je odvijalo kulturno, politično, narodno in družabno življenje. Temeljni namen čitalnic je bil oblikovati in razviti slovensko besedo in petje ter prebujenje narodne zavesti Slovencev. Odigrale so pomembno vlogo tudi na področju razvoja slovenskega jezika. Čitalnice so bile v tistem obdobju zelo pomembne tudi za izobraževanje odraslih. To je bil prostor, kamor so ljudje hodili, da bi se družili, ob tem pa so se tudi učili, saj so se ljudje zbirali, izmenjevali svoja mnenja, se pogovarjali o znanstvenih, zgodovinskih, jezikoslovnih in drugih narodnih stvareh. Prireditve, ki so jih organizirale čitalnice, so se lahko udeležili le njeni člani. Največji dogodek je bil odprtje nove čitalnice. Vanje so se samostojno lahko vključevali le moški, ki so bili polnoletni. Ženske so se v čitalnico lahko vključile le preko svojega zakonskega partnerja.

Na Gorenjskem je bila ustanovljena prva čitalnica leta 1862 v Škofji Loki. To je bila spodbuda tudi za kranjske meščane, ki so svojo čitalnico ustanovili **29. januarja 1863 na občnem zboru na Stari pošti**. Prvi predsednik je bil Matej Pirc. 16. avgusta 1863 so slovesno odprli društvene prostore v hiši Petra Mayrja (pri Petrčku). Glavni pobudnik za ustanovitev kranjske čitalnice je bil **dr. Janez Bleiweis**.

V čitalnici so se odvijale prireditve v slovenskem jeziku s petjem, instrumentalno glasbo, dramskimi in gledališkimi prizori ter različnimi predavanji.

Februarja 2013 je Gorenjski muzej na temo čitalnic v okviru Muzejskega večera z razstavo "Al žlahtne kranjske tam cveto besede" obeležil 150 letnico ustanovitve Narodne čitalnice v Kranju, katere častni člani so bili med drugimi politik Janez Bleiweis, pravnik dr. Janez Mencinger in duhovnik Josip Juraj Strossmayer.

Preberite več o čitalnicah na Slovenskem in Kranjski čitalnici:

<http://www.hervardi.com/citalnice.php>

<https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/zakaj-citalnice-.html>

IZOBRAŽEVANJE V DRUŠTVIH

Ustanovitev društev na Kranjskem se je razmahnilo po letu 1849 saj je avstrijska ustava zagotavljala ustanavljanje društev brez vsakega oblastnega dovoljenja, v kolikor cilji oziroma sredstva združevanja niso bila protizakonita in državi nevarna. Ustanovitelji društva so morali pred začetkom delovanja društva pisмено obvestiti politično deželno glavarstvo in predložiti statut, v katerih so načrtala svoje delo (tudi izobraževalno) Društveni zbori so bili javni, vendar so se jih lahko udeležili le člani in povabljeni gostje. Na zборе ni bilo dovoljeno nositi orožja. Ti predpisi so veljali do leta 1919.

V Kranju je bilo kar razgibano društveno življenje. Število delujočih društev se je iz leta v leto večalo. Glede na dejavnost so se društva delila na:

- kulturna in prosvetna,*
- športna,*
- izobraževalna,*
- strokovna,*
- stanovska,*
- humanitarna,*
- verska,*

Kar se tiče izobraževanja v obravnavanem obdobju v okviru društev lahko na splošno rečemo, da so se, razen podpornih (v materialnem smislu), skoraj vsa društva ukvarjala na tak ali drugačen način tudi z izobraževanjem svojih članov in v nekaterih primerih tudi nečlanov. Izobraževalne tematike so bile poljudno znanstvene in strokovne. Društva so za svoje člane naročala časopise in revije, izdajala lastne brošure, organizirala poljudno znanstvena predavanja lastnih članov ali najetih predavateljev, izlete, razstave in razne druge prireditve (kulturne, športne, plesne...). Delovanje društev je bilo zelo pestro. Prirejale so tudi kulturne in zabavne prireditve, igre, glasbene in plesne večere, poljudno znanstvena predavanja ter izobraževalna predavanja.

Najbolj uspešna na področju izobraževanja odraslih so bila v obravnavanem obdobju strokovna društva. Njihovo izobraževalno delo lahko razdelimo v tri skupine:

- izobraževanje za širitev splošnih znanj, ki so jih ljudje potrebovali v vsakdanjem življenju,*
- praktično izobraževanje za pridobitev določenih znanj in spretnosti, ki so bile potrebne za boljše opravljanje nekaterih del in poklicev,*
- strokovno izobraževanje kot izpopolnjevanje že pridobljenih znanj v posamezni stroki ali dejavnosti.*

Arhivsko gradivo o delovanju društev je zelo slabo ohranjeno. Delno lahko sledimo društvenim prireditvam tudi v časopisih, v kolikor so društva na ta način obveščala svoje člane ali če je šlo za prireditev, ki je imela namen pritegniti tudi nečlane. Delno so v časopisih tudi poročila o posameznih prireditvah (predvsem kulturnih) in občnih zborih.

Gasilsko društvo Kranj

<http://www.gasilcikranj.si/predstavitev/zgodovina-gasilstva-v-kranju>

Fotografsko društvo

<http://www.fotodrustvo-kranj.si/o-nas>

IZOBRAŽEVANJE KMEČKEGA PREBIVALSTVA

Kmetijsko in gozdarsko združništvo na Slovenskem ima več kot 140 let bogate zgodovine in izkušenj. V drugi polovici 19. stoletja so dozorele gospodarske in družbene razmere za razvoj kmečkega združništva na Slovenskem. Najprej so se ustanovile združne hranilnice, kasneje kmetijske in gozdarske zadruga.

Zadruga v Cerkljah je bila ustanovljena leta 1900. Takrat sta bili ustanovljeni mlečarski zadrugi v Cerkljah in v Šenčurju. Leta 1909 je z delom pričela še živinorejska zadruga v Cerkljah. Tudi po ostalih vaseh so takrat nastajale različne zadruga, katere so se s časom združevale, preimenovala ali kako drugače organizirale. Leta 1959 je na območju sedanje kmetijske zadruga delovalo 6 zadruga (Brnik, Cerklje, Šenčur, Velesovo, Zalog in Voklo), ki se leta 1964 združijo v eno zadruga in sicer Kmetijsko zadruga Cerklje. Zadruga je vse skozi zelo aktivno izobraževala svoje člane predvsem na področjih živinoreje, mlečarstva in poljedelstva.

Vsebine izobraževanj, ki so jih organizirale kmetijske zadruge za svoje člane, so bile predvsem uporabne za delo na polju in v živinoreji. Izobraževali so se bolj moški.

Zadružno povezovanje kmetov.

file:///C:/Users/renata.dobnikar/Downloads/Zadruno_URN_NBN_SI_DOC-GLXN4KMQ.pdf

OBISK PRI DRUŠTVU ANBOT

Anbot (anbot = preteklost, kar je bilo).

V sredo 20. septembra 2017 smo se iz Kranja odpravili na Primorsko, na obisk društva Anbot. Prijazna predsednica društva, gospa Natalija Planinc nas je sprejela v križnem hodniku minoritskega samostana v Piranu. Povedala nam je nekaj značilnosti njihovega društva, ki je mimogrede zelo poznano ne samo na obali, temveč tudi širše po Sloveniji. Predstavila nam je njihovo razstavo na tematiko domačih običajev, ki tako kot drugod po Sloveniji počasi izumirajo. Razstava, ki jo je zelo lepo prikazal njihov član, poznani fotograf Ubald Trkoczy, upokojeni umetniški fotograf in filmski režiser, je vredna ogleda. Lokacija razstave v Minoritskem samostanu je zelo ustrezna, tako da skupine turistov ki hodijo sem na ogleda, vidijo spotoma še slovensko ljudsko izročilo.

Po ogledu smo se razdelili v dve skupini, saj nas je bilo veliko in v društveni pisarni ne bi bilo dovolj prostora za vse. Polovico skupine se je odpravila na vodeni ogled po Piranskih ulicah, ostali pa smo odšli z gospo Natalijo do njihovega društva. Že sama lokacija društvene pisarne nas je presenetila in gospa nas je takoj potolažila z dejstvom, da zelo lepo sodelujejo z Občino Piran in še nekaterimi posamezniki.

Z veliko energije in pripadnosti društvu na je pripovedovala o njihovih načinih dela, o tem kako iščejo primerne rekvizite po okolici, da se slučajno ne bi pokazali v napačni luči. Ko smo si ogledovali njihove albume, tudi darilnega ob 10-letnici obstoja društva, si nismo mogli kaj, da nebi postali nevoščljivi. Res, v taki sredini se da delati, takšno društvo bi morali imeti v vseh občinah. A preprosto to ni mogoče, saj nimamo gospe Natalije... Ni čudno, če so njeno delo in pripadnost opazili tudi širše in tako je pred časom dobila Steletovo priznanje za restavratorstvo, letošnje leto pa so jo že obvestili, da bo oktobra, ob občinskem prazniku prejela

Zlati grb Občine Piran. Res lepa pohvala za to neumorno gospo.

Med predstavitvijo društva nam je zaupala, da prav na dan, ko smo jo obiskali praznuje svoj rojstni dan in tako nam ni bilo treba dvakrat reči in že se je slišala pesem 'Vse najboljše za te, ...'

MVI_1549.AVI

Skupina pohodnikov je zaključila z ogledom Pirana in vodnica je prevzela še našo skupino in tako smo se še mi podali na pot po tem prelepem mestu, ki leži na samem rtu Piranskega

polotoka. Vpliv Beneške kulture je viden vse povsod, tudi skladatelj Tartini ima opazno mesto v mestu, ozke ulice in trgi, sramotilni steber, ribiške barke, solinarstvo..., kar prehitro smo morali ogled zaključiti in se odpraviti proti avtobusu.

Proti večeru smo se odpravili domov in si obljubili, da se prihodnje leto spet odpravimo na isto lokacijo, saj je v Slovenskem primorju vedno videti kaj lepega in spoznati kaj novega.

